

Сергій Куценко

ЖАНРОВА РІЗНОМАНІТНІСТЬ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ

В статті розглядається питання розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю. Ліричні хороводи, запальні побутові танці, сюжетні танці, розкривають побут, обряди, традиції, буття волелюбного українського народу, а також дають можливість розвивати творчий потенціал майбутнього педагога-хореографа.

Ключові слова: творчий потенціал, народно-сценічний танець, жанри народно-сценічного танцю.

На сучасному етапі розвитку суспільства стає пріоритетним спрямування на формування творчої особистості майбутнього педагога-хореографа. Адже саме вчитель-творець здатний забезпечити максимальну реалізацію креативних потенціалів підростаючого покоління.

Мистецтво танцю багатогранне, та тільки народно-сценічний танець здатний ефективно впливати на розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії.

Велика увага в дослідженнях сучасних вчених приділяється осмисленню сутності та змісту творчості (В. Ніколко, А. Менегетті, Я. Пономарьов, Г. Рид, А. Шумілін та ін.); творчому потенціалу особистості (В. Андреев, Т. Браже, Н. Кічук, П. Кравчук, А. Майданов та ін.); розвитку особистості в творчій діяльності (В. Андреев, С. Архангельський, Ю. Кулюткін, О. Матюшкін, В. Шубинський та ін.); підготовці вчителя до творчої професійної діяльності (Ю. Азаров, І. Зязюн, Н. Кічук, Ю. Львова, М. Нікандров, О. Піскунов, Л. Рувинський, С. Сисоєва та ін.)

Аналіз наукових праць (Є. Абдуліна, В. Андреев, Б. Асаф'єв, О. Бурля, С. Забрєдовський, О. Таранцева та ін.) доводить, що вирішальну роль у підготовці вчителя хореографії відіграє цілеспрямований процес максимальної реалізації творчих потенцій особистості студента, який можливий за умови планомірного розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога у вищому навчальному закладі. Варто підкреслити, що при всій увазі психолого-педагогічних досліджень до творчого потенціалу особистості та розвитку особистості в творчій діяльності, до підготовки вчителя до творчої професійної діяльності, до спектру проблеми розвитку хореографічного мистецтва, все ж залишається осторонь проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народ-

но-сценічного танцю.

Метою статті є обґрунтування впливу жанрів народно-сценічного хореографічного мистецтва на розвиток творчого потенціалу особистості;

Особливо великий виховний потенціал навчання народно-сценічного танцю, як важливого компонента збереження та розвитку традицій хореографічної культури. Адже на заняттях народно-сценічного танцю можна осягати народну культуру, розширювати кругозір у спілкуванні з традиціями, що дійшли з глибини століть, і що зберегли багатство етнічної самосвідомості, високу духовність і благородство душі народу.

Вивчення народно-сценічних танців, різних за характером, ритмами і манерою виконання дає майбутнім виконавцям можливість придбати потрібну техніку виконання, збагатити творчу фантазію, розвинути координацію рухів, музикальність і відчуття ритму, проявити свій акторський хист.

Оволодіння мистецтвом народного танцю більшою мірою сприяє вихованню пластичної культури майбутніх виконавців народно-сценічного танцю та виявленню їх творчої індивідуальності.

У сьогоденній соціальній ситуації в нашій країні, коли політика держави спрямована на відродження духовних цінностей, виховання та навчання засобами народної творчості набуває все більш важливого значення. Народно-сценічний танець є однією з вищих духовних цінностей українського народу та ефективним засобом не тільки для всебічного виховання, а й збереження та розвитку традицій народної культури.

Слово «народність» в енциклопедії «Балет» трактується як естетичне поняття, яке визначає зв'язок мистецтва з народом, обумовленість художньої творчості життям, боротьбою, ідеями, почуттями та прагненнями народних мас, вираження в мистецтві їхньої психології, інтересів та ідеалів [6, 79].

В. Верховинець рекомендував елементи народної хореографії та зразки пісенно-хореографічного фольклору використовувати на заняттях музики, народознавства, заняттях з руханки, в позаурочний час. Втілюючи в життя педагогічно-мистецьку спадщину В. Верховинця, педагогам слід звернути особливу увагу на народний танець як могутній виховний засіб [2, 36].

Як зазначає К. Василенко, народний танець, як одна з профілюючих та професійно-орієнтованих дисциплін спеціального циклу у вищих навчальних закладах мистецького спрямування та педагогічних університетах, в яких здійснюється підготовка педагогів-хореографів, повинен бути спрямований на вивчення, збереження та передачу студентам найбільш цікавих в художньому розумінні зразків народної хореографії, оскільки потреба в народному танці є складовою генетичного коду нації [2, 84].

У формуванні танцюриста народно-сценічний танець відіграє значну роль. Вивчаючи танці різних народів, їхній стиль та манеру виконання,

танцюрист набуває знань, необхідних для творчого сприйняття і емоційного відтворення художніх образів [5, 22].

Саме тому при підготовці спеціалістів хореографічного відділення у вищих навчальних закладах народний танець відіграє провідну роль, що спонукає до розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Творчий потенціал – синтетична якість особистості, що характеризує міру її можливості ставити і вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності, яка має суспільне значення [7, 6].

Народний танець – це душа народу, його краса і велич. Зворушливі, ліричні хороводи (веснянки, купальські хороводи, осінні ігри, метелиці та ін.), запальні побутові танці (гопак, козачок, полька, кадрили, коломийки, гуцулки тощо), сюжетні танці («Шевчики», «Лісоруби», «Чабани», «Аркан» та ін.) розкривають побут, обряди, традиції, буття волелюбного українського народу.

А. Гуменюк поділяє українську хореографію на обрядовий та побутовий жанри. Обрядовий зв'язує з календарно-обрядовими діями, отже – хороводами. Побутовий – з веселощами і розвагами в побуті, а також танці з варіантами певного сюжету, отже – з сюжетними танцями. Тому класифікація жанрів набуває остаточно такого вигляду: хороводи, побутові танці, сюжетні танці [4, 75].

Серед аудиторних видів роботи зі студентами найбільш цікавими можна назвати навчально-творчі завдання. Це можуть бути обговорення певного жанру народного танцю, в процесі якого студенти мають висловлювати власні думки, виявляти певну самостійність міркувань, демонструвати сформованість поглядів. В процесі обговорення студенти мають змогу словесно оформити власні враження, а викладач отримує можливість скоригувати естетичні погляди учнів та надати їм потрібного напрямку. Під час словесної характеристики студенти усвідомлюють традиції виконання певного народного танцю зокрема запропонованого жанру.

Хороводи являють собою синкретичний вид народної творчості, в якому поєднуються поезія, музика у вокальному викладі та хореографія.

Основну тематику хороводів складала праця, побут і елементи язичницьких вірувань. Останні тепер у народі не побутують. Залишилися ті, в яких знайшли свій вияв трудові процеси, родинно-побутові стосунки, оспівування рідної природи, патріотичних почуттів тощо. Завдяки яскравим пісням і танцям хороводи збереглися в художньому побуті народу, а також стали тією основою, на якій формувалися побутові та сюжетні (сценічні варіанти) танці.

Хореографія хороводів проста. В них сформувалися майже всі елементи хореографічного малюнка: гурт, ряд, півколо, коло, два кола, що рухаються в протилежних напрямках, звивиста або спіралеподібна лінії, вісімка, ворота, різноманітні зірочки, плетінь і т.д. їх можна зустріти і в інших жанрах танців [4, 5].

Під час вивчення хороводів потрібно викликати у майбутніх педагогів емоційний відгук щодо хороводного сюжету, спрямовувати їх до виразності власних рухів, до вираження своїх почуттів, які викликані музикою, навчити передавати відчуття куплетної форми через хороводні фігури, розвивати творчі вміння образно-танцювальної імпровізації.

Не менш сприятливим жанром народного танцю для розвитку творчого потенціалу є побутові танці. З формуванням української народності, яке відбувалося в надзвичайно важких соціально-економічних умовах, у безперервній боротьбі зі своїми гнобителями народ, свято зберігаючи традиційні хороводи, створював нові пісні, танці, інструментальну музику. В цей час з'являються історичні пісні, думи, які виконували бандуристи. Поряд з ними формується жанр побутових танців, що беруть свій початок із хороводів, але на відміну від них відзначаються яскравим національним колоритом. У цих танцях знайшли відображення типові риси характеру українців: винахідливість, спритність, дотепність, завзяття, героїзм тощо. [4, 9].

Побутові танці мають широкі можливості для творчого розвитку студента-хореографа. В процесі вивчення побутових танців з'являється можливість надавання індивідуальної інтерпретації виражальним рухам, формування навичок виразного спілкування за допомогою засобів хореографії.

Для розкриття змісту сюжетних танців широко застосовують усі хореографічні малюнки, композиційні елементи і танцювальні рухи, що сформувалися в хороводах і побутових танцях. Отже, сюжетні танці – жанр підсумковий, узагальнюючий, але разом з тим це вже новий, вищий етап розвитку народного хореографічного мистецтва, найбагатший за тематикою. В сюжетних танцях художніми засобами народної хореографії відображаються конкретні явища навколишнього життя й природи, поведки птахів, тварин, риб і ін. [3, 20].

Сюжетний танець надає можливість розвивати імітацію ігрових образів, невимушеність, індивідуальну виразність, творчу інтерпретацію та ініціативність, в процесі чого задіюється уява, фантазія, емоційні переживання.

Необхідно зазначити, що всім жанрам народно-сценічного танцю властива така ознака як імпровізація.

Імпровізація – практичний метод мистецького навчання, що застосовується з метою спонукання до творчої діяльності, активізації його творчих схильностей, здатності не тільки відтворити чужий задум, а й виявити спроможність до власних творчих знахідок. Сутність імпровізації – в миттєвому створенні танцювального фрагменту саме в момент виконання. Імпровізація часто виступає як спроба безпосередньо, зараз і негайно передати мистецькими засобами власні почуття і переживання, знайти для них відповідну форму художнього втілення.

Імпровізація – творчість без попередньої підготовки, непередбачува-

ний розвиток творчого задуму.

Педагогічне значення імпровізації ґрунтується на необхідності сфокусувати в необхідний момент творчі сили, максимально активізувати уяву і фантазію. Імпровізація носить характер такого пізнання і творення художніх явищ, де експромт і неочікуваність художнього результату виявляються основними способами [8, 192].

Отже, жанрова різноманітність народно-сценічної хореографії відіграє значну роль в розвитку творчої особистості, а також забезпечується гармонізуючий вплив народно – сценічного танцю на інтереси, музикальність, акторську майстерність та творчий потенціал майбутнього вчителя хореографії.

В подальшій роботі планується проектування та експериментальна перевірка ефективності впровадження педагогічної моделі розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко К. Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю / К. Ю. Василенко. – К. : Мистецтво, 1996. – 496 с.
2. Верховинець В.М. Весняночка / В. М. Верховинець. – К. : Музична Україна, 1989. – 172 с.
3. Гуменюк А.І. Народне хореографічне мистецтво України / А. І. Гуменюк. – К. : Мистецтво, 1982. – 101 с.
4. Гуменюк А. І. Як записувати народні танці : методичний посібник / А. І. Гуменюк. – К. : Мистецтво, 1963. – 235 с.
5. Зайцев Є. В. Основи народно-сценічного танцю. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–IV рівнів акредитації, а також для загальноосвітньої школи, позашкільних та професійних навчальних закладів, системи післядипломної педагогічної освіти / Є. В. Зайцев, Ю. В. Колесниченко. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 416 с.
6. Колногузенко Б. М. Види мистецтва та хореографії : методичний посібник для підготовки бакалаврів і спеціалістів за фахом «Хореографія». / Б. М. Колногузенко – Х. : ХДАК, 2009. – 140 с., 6 арк. іл.
7. Овчинников В. Ф. Научно-технический прогресс и развитие творческого потенциала работника производства / В. Ф. Овчинников. – Л. : Изд. Ленингр. унив., 1974. – 168 с.
8. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 247 с.